

משמע, שהבן קודם לבת בירושה⁽⁴²⁾.

מבארת הגמרא: מנלן שהבן קודם לבת בירושת אביו?

דכתיב, "איש כי ימות ובן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו" וגו'.

ומדייקת הגמרא מלשון הפסוק: טעמא, הטעם שאמר הכתוב שהבת יורשת, הוא משום דאין לו בן. הא יש לו בן, בן קודם לבת.⁽⁴³⁾

אמר ליה רב פפא לאביו, אימא [אולי כונת הפסוק לומר], אי איכא בן, לירות [ירש] בן, איכא בת, תירות בת.

איכא בן ובת, לא האי לירות ולא האי לירות.

ק"ב-אמר לו אביו: ואלא, לדברך, מאן לירות [מי הוא היורש כשיש בן ובת]? אטו בר קשא דמתא לירות [וכי מושל העיר יירשנו]?!⁽⁴⁴⁾

וביאר רב פפא את דבריו: הכי קא אמינא [כך היתה כוונתי לומר]: אם איכא בן ובת,

לא האי לירות כוליה, ולא האי לירות כוליה, אלא כי הדדי לירתו [ירשו שניהם בשוה].

אמר ליה אביו: אם כדברך, שאין הבן עדיף על הבת בירושה, מדוע נאמר, "ובן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו", וכי אצטריך קרא לאשמועינן היכא דלית ליה למוריש אלא חד ברא, ילד אחד, בן או בת, לירתניהו לכולהו נכסי, שהילד היחיד הזה [בן או בת] יורש את כל נכסיו?! ואם כן, לא היה צריך לכתוב כלל שאם אין לו בן תירשנו בתו, שהרי גם כשיש בן הבת שוה לו, והיה לו לכתוב לומר רק זאת בלבד "איש כי ימות, וזרע אין לו [כלל], ונתתם את נחלתו לאחיו".

אלא ודאי, כונת התורה שאמרה שאם אין לו בן תירש הבת, היא ללמדנו, שהבן קודם לבת. וכדאמרן.

ומקשה הגמרא: דלמא הא קא משמע לן [אולי האריך הכתוב בלשונו, כדי ללמדנו], דבת נמי בת ירושה היא, ולעולם תירש בשוה יחד עם הבן.⁽⁴⁵⁾

ומתרצת הגמרא: ההוא, [כלומר, דין ירושת הבת] אינו צריך להאמר כאן, כי מ"וכל בת

שאיין הבן קודם לבת, אפילו שנכתב לפניה בפרשה. אך למאן דאמר "קראי כסדרן כתיבי, פשיטא דבן קודם לבת, שהרי נכתב לפניה בפרשה.

44. דהיינו, כל אדם שאינו קרוב למת, הרי הוא כמושל העיר לענין ירושה. ריטב"א.

45. הוה אמינא שאינה בת ירושה, משום דמסבת נחלה משבט לשבט. שהרי בנה ובעלה יורשים אותה. תוספות.

הרע, ויחזור לחטא.

ועיין מאירי (חיבור התשובה מאמר א פרק ט), שאם שוב חטא מחמת יצרו, אין תשובתו הראשונה נפסדת.

42. ומדייקינן מדלא כתיב במשנה, "הבנים והבנות את האב". ומוכח, שבמקום בן אין הבנות יורשות. רשב"ם.

43. כתבו התוספות, סוגייתנו כמאן דאמר "קראי דלא כסדרן כתיבי", ולכן יש מקום לומר

יורשת נחלה", נפקא.

והגמרא מביאה מקור נוסף לכך שהבן קודם לבת בנחלה:

רב אחא בר יעקב אמר מהכא: נאמר בפרשת בנות צלפחד (במדבר כז ד), "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו, כי אין לו בן".

משמע, טעמא דאין לו בן, הא יש לו בן, בן קודם.

ומקשה הגמרא: דלמא בנות צלפחד הוא דקאמרן הכי, [אמרו כך מדעתן], ולאחר מכן ניתנה תורה, ונתחדשה הלכה לא כדבריהן, אלא ירשו בן ובת בשוה (46)?

אלא מחוורתא, כדשינין מעיקרא [מבואר, כמו ששינינו בתחילת דברינו], דילפינן מ"ובן אין לו".

ומקור נוסף לקדימת הבן לפני הבת:

רבינא אמר מהכא: נאמר בפרשת ירושה, "ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו".

ודרשינן, "הקרוב", בה"א הידיעה, מלמד הכתוב שכל מי שקרוב יותר, קודם לנחלה. ובן קרוב יותר מבת, כדלהלן.

ומאי קורבה דבן אל אביו מבת?

שבן קם תחת אביו ליעדה, כגון אם קנה האב אמה העבריה, יכול ליעדה לבנו כשירצה בכסף מקנתה?, ואינו צריך קידושין נוספים על מנת לשאתה?. כדכתיב, "ואם לבנו יעדנה".

וכן לענין שדה אחוזה (47). הבן יכול לפדות את השדה כאביו.

ודחינן: דינים אלו אינם מראים על קורבה יתרה שיש לבן על הבת.

חדא, מה שקם תחת אביו ליעדה, ובת אינה קמה לענין יעוד, אין זה משום קורבה יתירה, אלא משום שבת לאו בת יעדה היא. שהרי אינה יכולה לישא בת אחרת.

ושדה אחוזה נמו, אינה מראה על קרבה יתרה של הבן, כי אפשר לומר שאף בת יכולה לפדות שדה אחוזה, שהרי שנינו לעיל [קח ב], שהמקור לכך שבן פודה שדה אחוזה ולא האח, מהאי פירכא גופה, הוא: דהא קיימא ליה לתנא "כלום יש יבום, אלא במקום שאין בן".

והרי פירכא זו שייכת גם לגבי פדיית שדה אחוזה על ידי הבת, "כלום יש יבום במקום שיש בת", ואם כן, כיון שגם היא יכולה לפדות שדה אחוזה, במה עדיף הבן על הבת. (48)

ולענין זה, בנו כמותו, שגם אם הבן פדה את השדה, היא אינה יוצאת לכהנים ביובל. ועיין עוד במסכת ערכין דף כה ב.

48. על פי הרשב"ם. ולפי דבריו, אכן בת קמה תחת אביה לענין שדה אחוזה. אך דעת התוספות, דלא גרסינן "כלום יש יבום אלא במקום שאין בן".

46. אך רב אחא בר יעקב סבר, כיון שאמר להם הקב"ה, "כן בנות צלפחד דוברות, משמע שהסכים עם דבריהן. ראשונים.

47. המקדיש את שדה אחוזתו, ומכרה הגזבר לאחר, ובא היובל, יוצאת מהלוקח לכהנים. אבל, אם המקדיש עצמו פדה את השדה מההקדש, ובא היובל, אינה יוצאת ממנו לכהנים.

אלא מחוורתא, כדשינין מעיקרא [מבואר, כמו ששינינו בתחילת דברינן], דילפינן מ"איש כי ימות וכן אין לו".

ואי בעית אימא, מהכא: נאמר (ויקרא כה מו), "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם".

ודרשינן מדכתיב "לבניכם", ולא "לזרעכם", בניכם נוחלין, ולא בנותיכם נוחלות, במקום שיש בן.

ומקשה הגמרא, אלא מעתה, הא דכתיב (דברים יא כא), "למען ירבו ימיכם וימי בניכם", האם הכא נמי נדרוש, "בניכם ולא בנותיכם"?

ומתרצת הגמרא: ברכה שאני. ולכל ישראל מברך. וסברא היא שכונתו לברך בין בנים ובין בנות.

אך לענין ירושה, אילו רצה להשמיענו ירושת הבת, היה לו לכתוב "לזרעכם". ומדכתב "לבניכם", משמע דוקא בנים יורשים ולא בנות.

שנינו במשנה: "והאחין מן האב נוחלין ומנחילין". וכו'.

מבואר, דוקא אחים מן האב, ולא אחים מן

האם.

ומבאר הגמרא: מנלן שאחים מן האם אינם יורשים זה את זה?

אמר רבה: אתיא "אחיה אחיה" מבני יעקב.

נאמר כאן, "ונתתם את נחלתו לאחיו", ונאמר להלן, "שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד".

מזה להלן היו אחים מן האב, ולא מן האם, (49) אף כאן מן האב ולא מן האם.

ומקשה הגמרא: למה לי דרשא זו? הרי, "ממשפחתו וירש אותה" כתיב, ודרשינן לעיל (קט ב), משפחת אב קרויה משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה, ונלמד מכאן אף לאחים מן האם שאינם יורשים (50)?

ומתרצת הגמרא, אין הכי נמי.

וכי איתמר גזירה שוה דרבה, לענין יבום איתמר. דאח מן האם אינו מיבם.

שנינו במשנה: "והאיש את אמו... נוחלין ולא מנחילין" וכו'.

49. מדכתיב "בני איש אחד" דרשינן, דסתם אחים אינן אלא מן האב. רשב"ם. ועיין רש"ש.

50. עיין בתוספות לעיל (קח' א ד"ה ואחין), שהקשו, מדוע כתבה המשנה "דין אחים מן האם", הרי כבר שנינו "אשה אינה נוחלת את בנה" משום דמשפחת אם אינה קרויה משפחה? ותרצו, סלקא דעתך אמינא נהי דאינו יורש את אחיו מכא אמו, מכל מקום ירשנו מכא היותו אחיו. קמ"ל שאינו יורש.

ולשיטתו, פרוש הגמרא כך, "ושדה אחוזה נמי מהאי פירכא גופא הוא", כלומר, שדה אחוזה גופא מה שאין הבת קמה תחת אביה כבן, זהו מטעם שהבן קודם לבת בנחלה. וכל זמן שלא הוכחנו שהבן קודם לבת בנחלה, אין להוכיח שהבת לא קמה תחת אביה לשדה אחוזה.

ולפי זה, למסקנא, שהבן קודם לבת, אין הבת קמה תחת אביה לענין שדה אחוזה.